

Поряд із традиційними бесідами, розповідями використовували вправи (вироблення вмінь сприйняття та розуміння емоційного стану іншої людини, емпатійного відгуку, емоційної децентрації), рольові ігри (закріплення вміння сприймати та розуміти емоційні стани іншої дитини, зважати на позицію іншого, виявляти турботу та повагу у відносинах один з одним, прояв емпатії), ігри-драматизації (вироблення вмінь співпереживати іншим); творчі завдання на узгодження спільної діяльності, інсценізації ситуацій, що виникають у житті дитини та спонукають її до дій та гуманних стосунків; використання ситуацій, орієнтованих на констатацію емоційних станів людини; створення життєвих та ігрових ситуацій із моральним змістом тощо.

Зважаючи на проблему нашого дослідження, а також ураховуючи результати констатувального етапу експерименту, основними видами позаурочної діяльності для молодших школярів було визначено: ігрову, громадсько-соціальну, художньо-естетичну.

Основними формами організації позаурочної діяльності з виховання милосердя в молодших школярів обрали: систему виховних годин, бесіди за сюжетами казок, оповідань (порівняння характерів та вчинків героїв), ігри, інсценізації, колективні творчі справи, використання ситуацій, орієнтованих на констатацію емоційних станів людини; створення життєвих та ігрових ситуацій із моральним змістом; використання педагогічних ситуацій, що виникають в житті дітей та спонукають їх до дій та гуманних стосунків; безпосереднє спілкування із природою, контактування з об'єктами рослинного та тваринного світу; колективна праця для інших людей, свята, концерти, конкурси, виставки малюнків, дні іменинників, екскурсії тощо. Цей вибір зумовлювався тим, що всі названі форми діяльності зазвичай здійснюються колективно або групами, стимулюючи міжособистісне спілкування, вироблення в учнів умінь сприймати й розуміти емоційний стан інших людей, співробітництва та співпереживання, виявлення турботи у відносинах один до одного.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи підтвердив ефективність розроблених нами педагогічних умов виховання милосердя учнів молодшого шкільного віку в позаурочній діяльності шкіл-інтернатів.

Література

1. Найн А. Я. Педагогические инновации и научный эксперимент / А. Я. Найн // Педагогика. – 1996. – № 8. – С. 9–14.
2. Селевко Г. К. Технология саморазвития личности школьника / Герман Константинович Селевко // Школьные технологии. – № 6. – С. 5–25.

*А. П. Данілова,
м. Київ*

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ІНІЦІАТИВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ДОБРОЧИННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто ініціативність учнівської молоді у добродійній діяльності. Представлено програму формування ініціативності школярів у добродійності. Охарактеризовано відповідні форми та методи роботи.

Ключові слова: ініціативність, добродійна діяльність, соціальний проект, формування ініціативності, учнівська молодь.

Динамічність соціальних процесів в Україні, пов'язаних з європейською інтеграцією, зміною соціокультурних умов життя, актуалізують потребу використання потенціалу молоді у розбудові громадянського суспільства. Зокрема йдеться про потребу розвитку соціальної ініціативності школярів шляхом підтримки їхніх добродійних ініціатив та проектів, спрямованих на розв'язання актуальних проблем громади.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що процес формування ініціативності учнівської молоді у добродійній діяльності потребує теоретичного та змістового наповнення.

У педагогічному словнику ініціативність тлумачиться як "...риса особистості, що характеризується спроможністю і схильністю до активних і самостійних дій" (під заг. ред. М. І. Кондакова).

У моральному сенсі ініціативність характеризується тим, що людина бере на себе більшу міру відповідальності, ніж цього потребує просте дотримання суспільних норм.

С. Тетерський зазначає, що саме здатність особистості до ініціативи, самостійних суспільних починань, активності, винахідливості утворює особистісну якість – ініціативність [2].

Спрямування ініціативності учнівської молоді на добродійну діяльність може бути корисним не лише для особистості учня, але й громади загалом. Адже у добродійності власні інтереси поєднуються з інтересами громади, виявляється творче, активне ставлення до навколишнього світу, прагнення до самовдосконалення та саморозвитку. Метою цієї статті є розкриття особливостей формування ініціативності учнівської молоді у груповій добродійній діяльності та опис програми такого формування.

Підтримка і мотивування учнівської молоді до вияву ініціативності у добродійній груповій, соціально-ціннісній та корисній діяльності є важливим напрямом виховної роботи, одним із головних завдань сучасного суспільства та держави. Адже ініціативна особистість виявляє сильне, стає прагнення впливати на соціальні процеси та брати участь у суспільних справах, намагання змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи.

Одним зі шляхів формування ініціативності учнівської молоді може бути залучення її до добродійної діяльності. Така діяльність спрямована на вирішення актуальних проблем, що виникають у різноманітних сферах суспільного життя, безкорисливу допомогу різним категоріям населення, які її потребують.

Програма формування ініціативності учнівської молоді у добродійній діяльності містить заходи, які проводять з учнями соціальний педагог, психолог чи класний керівник. До таких заходів належать:

1. Тренінгова програма "Школа добродійних справ, або як створити та реалізувати благодійний проект" (за п'ятьма тематичними модулями). Основні завдання:

– створення команди однодумців, що зможуть ефективно працювати над створенням та реалізацією добродійного проекту;

- визначення ідеї та актуальності благодійного проекту, розроблення плану та етапів проекту;
- визначення необхідних ресурсів і джерел їх отримання для реалізації благодійного проекту;
- визначення різноманітних інформаційних джерел популяризації проекту;
- формування навичок оцінювання проекту та аналізу перспектив його розвитку.

2. Виховні заняття “Доброчинність: чужої біди не буває”, “Ініціативність у добрих справах” (з використанням інтерактивних вправ, методу кейс стаді, програвання проблемних ситуацій). Основні завдання:

- формування усвідомлення сутності доброчинної діяльності та мотивування учнівської молоді до участі у ній;
- усвідомлення власної ініціативності у груповій доброчинній діяльності, як можливості змінити проблемну ситуацію, підвищити рівень власної комунікативної культури, організаційних навичок, налагодження взаємозв’язків з однолітками, можливості допомагати іншим.

3. Реалізація благодійних проектів (реалізація розроблених учнями доброчинних проектів, акцій, заходів). Основні завдання:

- отримання практичних навичок реалізації соціального проекту;
- розвиток комунікативних та організаційних навичок;
- формування соціальної компетентності школярів.

4. Зустрічі-консультації “Менторство”. Основні завдання:

- підтримка та супервізорство учнівської молоді під час реалізації доброчинної діяльності.

5. Ярмарок доброчинних справ “Добро починається з мене” (презентації доброчинних справ, акцій, проектів серед інших школярів). Основні завдання:

- підвищення мотивації до реалізації доброчинної діяльності як учасників соціальних проектів, так і відвідувачів ярмарку;
- популяризація доброчинної діяльності школярів;
- презентація доброчинного доробку учнівської молоді.

Розроблена програма формування ініціативності учнівської молоді у доброчинній діяльності складається з комплексу взаємопов’язаних форм та методів роботи (тренінгова програма, виховні заняття, супровід під час ініціювання та впровадження доброчинних проектів учнями, зустрічі-консультації з учнями, проведення ярмарку доброчинних справ). Добір саме таких форм та методів роботи зумовлений тим, що процес підтримки ініціативності у доброчинній діяльності розглядається у взаємодії учнівської молоді та педагогів на декількох етапах:

- *діагностичний* – фіксація факту зниження або відсутності ініціативності учнівської молоді у доброчинній діяльності;
- *пошуковий* – спільний пошук причин виникнення труднощів;
- *проектувальний* – проектування дій педагога та учнів для підвищення рівня ініціативності у доброчинній діяльності;
- *діяльнісний* – дії педагога та самого учня (підтримка дій учня, стимулювання його ініціативності, допомога учнівській молоді) та взаємодія між учнями (взаємопідтримка, координація спільної діяльності, взаємодопомога);

– *рефлексивний* – спільне обговорення успіхів та невдач попередніх етапів діяльності, переосмислення учнями та педагогами нового досвіду ініціативності у добродійній діяльності.

Подальший науковий пошук потребує перевірки ефективності запропонованої програми формування ініціативності учнівської молоді у добродійній діяльності.

Література

1. Соціальні цінності малої групи школярів : монографія / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 180 с.
2. Тетерский С. В. Поддержка социальных инициатив детей и молодежи: опыт и эксперимент : монография / С. В. Тетерский. – М. : Маска, 2003. – 176 с.

*О. С. Дубініна,
м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРУ ЯК ЗАСОБУ РЕГУЛЯЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

Статтю присвячено соціальному аспекту гумору, способах його використання у соціумі для досягнення соціальних цілей, деякі з яких можуть бути схвалені та просоціальні, а інші – агресивними та примусовими. Також розглянуто функції, які гумор виконує у міжособистісних відносинах, способи регуляції міжособистісних відносин за допомогою гумору. Описано типи гумору, особливості їх використання і характерологія особистості, що використовує той чи інший тип гумору.

Ключові слова: *гумор, соціальна взаємодія, міжособистісні відносини, сміх, комунікація.*

Дослідження психолого-педагогічних факторів розвитку особистості висуває на перше місце проблему психологічної адаптації людини в суспільстві. У результаті дослідження цього питання встановлено, що у працях вітчизняних науковців недостатньо уваги приділяється проблемі вивчення гумору як соціального явища, яке має визначальний вплив на становлення особистості в суспільстві. Гумор є явищем соціальним. Сміх і посмішка як ознаки радості або задоволення виявляються вже у новонароджених немовлят. Цікаво, що перша посмішка новонароджених – це завжди соціальна посмішка, вона викликана присутністю іншої людини.

Соціальний контекст гумору – це контекст гри. Гумор по суті є способом взаємодії людей у формі гри. Гра виконує важливі соціальні, емоціональні та когнітивні функції. Виходячи з того, що гумор викликає позитивну емоцію радості, він може відігравати важливу роль у регулюванні міжособистісних відносинах. Позитивна емоція радості, викликана гумором, може бути ефективною для вирішення трьох фундаментальних завдань міжособистісних відносин:

1. Визначення потенційного партнера для відносин.
2. Встановлення, розвиток та підтримка ключових відносин.
3. Спільна діяльність (тобто робота разом з іншими для досягнення цілей, які не можна було б досягнути самому).